

René Wellek – Austin Warren

Teorie literatury

(Theory of Literature, 1949)

I. oddíl Definice a vymezení pojmů (15–74) počíná otázkou (1. kap. Literatura a její zkoumání, 17–24) po hranicích literatury a literární vědy, jež byly mnohdy stírány, ba často byla zpochybňována sama možnost vědeckého zkoumání literárních děl (přeceňoval se individuální ráz díla), případně se připouštěla možnost vědeckého přístupu k dílu jen pomocí exaktních metod. Autoři věří ve specifčnost metod literární vědy. Argument neopakovatelnosti, naprosté individuality literárního díla odmítají: dílo má rysy jak individuální, tak obecné (23), sdílené s jinými díly. Také individualita díla musí být postížena cestou zobecnění, na půdě teorie literatury (což nijak neumenšuje důležitost chápavého porozumění a prožitku jako předpokladů pro zkoumání literatury, „umění čist“, 24).

2. kap. Podstata literatury (25–37) se vyrovnává s koncepcemi literatury jako souboru všech tištěných textů, souboru tzv. významných děl apod. Nejvhodnější se autorům jeví rozumět jí „literární umění“ (*art of literature*), „imaginativní literaturu“ (*imaginative literature*) (a to nejen psanou, tj. šířeji „slovesnost“, 28). Je vymezena příznačnou funkcí jazyka, jenž je pro ni materiálem, jakkoli již předem ztvárněným jako prvek příslušné kultury. Zatímco ideální jazyk vědy se snaží být čistě denotativní, jazyk umělecký — z hlediska vědy „nedostatečný“ (29) — je mnohoznačný, expresivní, konotativní, posiluje vědomí znaku jako takového, má vlastní expresivní i pragmatickou stránku (30). Na rozdíl od běžně mluveného jazyka je mnohem výrazněji organizovaný, kondenzovaný a zvláště pragmatikou a referencí se od něho liší: v umění je jazyk specificky vyčleněn „z reálného světa“ (32), zasahuje nás jinak. Ve vztahu k realitě nejsou jednotlivé výpovědi literárního díla pravdivými či nepravdivými soudy (i v lyrice intimní je subjekt pouze fikčním subjektem, 33), prostor a čas apod.

Systematický výklad literární teorie podaný dvojicí severoamerických autorů; syntetizuje dosažené poznání oboru především v oblasti anglosaské, německé, francouzské a slovan-ské, a to ze stanoviska metodologie preferující soustředění k výstavbě literárního díla.

nejsou totožné s reálnými kategoriemi prostoru a času. „Literární umělecké dílo není jednoduchým předmětem, nýbrž spíše vysoce komplexní a rozvrstvenou organizací s četnými významy a vztahy“ (37).

3. kap. Funkce literatury (38–51) shrnuje nejdůležitější starší pokusy o řešení této otázky, např. Horatiovo *dulce* a *utile* jako atributy poezie (39–40), literatura jako forma poznání (42–48), jako nástroj přesvědčování, propagandy (48–49), jako katarze (49–50) apod. Autoři uzavírají: „poezie má mnoho možných funkcí. Prvotní a hlavní funkcí poezie je věrnost své vlastní podstatě“ (51).

4. kap. Literární teorie, kritika a historie (52–63) si klade otázku terminologického označení vědy o literatuře a jejích základních disciplín — teorie literatury (zaměřuje se na „zkoumání principů literatury, jejích kategorií, kritérií a podobně“, 54), dále svým přístupem v zásadě statické kritiky (jako vědy o konkrétních dílech; v tomto smyslu má ovšem termín *criticism* širší význam než naše kritika jako disciplína aktuálně reagující na novou literární produkci) a konečně literární historie. Přes toto odlišení autoři konstatují, že všechny tyto obory těsně souvisí, navzájem se prostupují a doplňují (54).

V 5. kap. Obecná, srovnávací a národní literatura (64–74) se předkládá jednoduchý přehled základních otázek komparatistiky.

II. oddíl Přípravné práce (s jedinou, 6. kap. Shromáždění a třídění materiálů, 75–95) se zabývá různými otázkami textologickými (autenticita textu, jeho datace, autorství, tj. atribuce textu autorovi, problémy ediční apod.).

III. oddíl Vnější přístup ke zkoumání literatury (97–190) se zabývá podle názoru autorů dosud nejběžnějšími přístupy k literárním problémům, totiž těmi, jež hledají řešení mimo literaturu samu. Welles a Warren vymezují jejich užitečnost a současně upozorňují na možná úskalí. V 7. kap. Literatura a biografie (102–110) se např. varuje před naivní iluzí biografického přístupu, podle něhož lze z prvků díla přímo rekonstruovat údaje autorova života. V 8. kap. Literatura a psychologie (111–129) se nejprve vydělují tradiční okruhy zkoumání v této oblasti: jednak psychologický výzkum umělce (problém geniality, tvorby a nadání jako kompenzace, jeho schopnost synestetického vnímání, otázky psychologické klasifikace básnických typů), jednak výzkum procesu tvorby, hodnocení literárních postav, reflexe psychických pochodů v díle tematizovaných (tj. otázka psychologické pravdivosti chování a jednání postav). Závěry, jež nabízí psychologie, se přitom korigují z hlediska literatury samé (vykazuje-li dílo z hlediska psychologie např. jisté rysy neurotické, z hlediska jeho literární funkce to není podstatné, 112), stejně tak „v díle samém má psychologická pravda uměleckou hodnotu pouze tehdy, když

zvysuje koherenci a komplexnost — je-li zkratka uměním“ (129). 9. kap. Literatura a společnost (130–153) se vyrovnává s otázkou společenské funkce literatury a platnosti sociologických metod jejího výzkumu. Představeny a analyzovány jsou některé názory z oblasti sociologie spisovatele či ekonomie literární produkce, ale také koncepce vybraných sociálních teorií (např. marxismu). Konstatuje se, že „tradiční literární prostředky [...] jsou konvence a normy, které mohly vzniknout jedině ve společnosti“ (130) a také sám tvůrce je ostatně bytostí sociální, příslušníkem společnosti. „Sociální pravdivost“ literárního díla sice není sama o sobě podmínkou jeho hodnoty umělecké, často se na ni však váže. To ovšem neznamená, že by literatura měla „nahradit sociologii či politiku“, neboť „má své vlastní oprávnění a cíl“ (153). 10. kap. Literatura a ideje (154–174) se dotýká vztahu literatury a filozofie; stejně jako se v předešlé kap. řeší vztah k marxismu, zde je nastolena otázka vztahu německé literatury k německé duchovně, *Geistesgeschichte*.

11. kap. Literatura a ostatní umění (175–190) konstatuje, že přes těsné vztahy mezi jednotlivými uměními (např. tíhnutí poezie v některých obdobích k „hudebnosti“ či k postupům umění výtvarného apod.) má každé z nich svůj vlastní vývoj a specifickou strukturu. Místo mechanických „vlivů“ nacházíme zde spíše „komplexní schéma dialektických vztahů“ (190). Lidskou kulturní činnost je třeba nazírat jako „celkový systém řad, které se samy vyvíjejí, přičemž každá má svůj vlastní soubor norem, které nejsou nezbytně totožné s normami sousední řady“ (190). Z toho autoři vyvozují potřebu nové poetiky a techniky rozboru literárního díla, která by nebyla jen přenesením či přizpůsobením termínů platných pro uměnovědu.

IV. oddíl Vnitřní zkoumání literatury uvádí 12. kap. Způsob existence literárního uměleckého díla (197–219). Dosavadní literární vědě se v ní vytýká, že zcela přehlížela výzkum literárního díla, byť teprve jeho existence opravňuje badatelův zájem o život umělce, sociální prostředí a veškeré reálie literárního procesu (193–194). Z tohoto hlediska autoři s uspokojením zaznamenávají pohyb v oboru patrný v poslední době (obrat k analýze textu v Německu a Francii, ruská formální škola, nové směry výzkumu v Československu, Polsku, Anglii a ve Spojených státech). Ke způsobu existence literárního díla se autoři vyjadřují takto: odmítají zjednodušené představy o totožnosti díla s textovým záznamem (být uznávají, že grafické prostředky často hrají nemalou roli ve významové skladbě básně) i s určitou psychologickou strukturou (pak by platilo, že báseň je vždy znovuvytvářena v aktu četby, 203) apod. Literární dílo má specifickou ontologii — je třeba, aby bylo chápáno jako struktura

intersubjektivních norem (218), kterou každý akt četby realizuje jen zčásti. Spolu s → Romanem Ingardenem vidí autoři systém norem v díle zvrstvený, stratifikovaný (210–211), přičemž vztah básně a její individuální realizace si lze představit analogicky k dvojici *langue — parole* (jazyk jako systém — konkrétní promluva) v soudobé jazykovědě (212).

Další výklad je veden již po jednotlivých vymezených vrstvách díla. 13. kap. Eufonie, rytmus a metrum (220–243) se týká vrstvy zvukové. Autoři zpochybňují estetické působení pouhého zvuku — i zvuky cizí řeči jsou vnímány prostřednictvím našich fonetických návyků a s příslušnými „významovými“ důsledky: „slyšíme významově zatíženou intonaci, kterou jí dává mluvčí či čtenář“ (221). Odlišují kvalitativní hodnoty zvuku (dávají přitom přednost termínu ruských formalistů „orchestrace“ (instrumentace) verše [*instrumentovka*, 221–222] před termínem eufonie, který je příliš vázán na představu „melodie“, zatímco esteticky organizovány mohou být i zvuky expresivní, „kakofonie“, 222) od kvantitativních, relačních (výška tónu, trvání zvuku, přízvuk, které spadají do metriky). Výklad této vrstvy díla se soustřeďuje kolem problémů řešených zvláště ruskou formální školou (→ Viktor Maximovič Žirmunskij, → Boris Viktorovič Tomaševskij ad.), jejíž výsledky tu jsou podrobně podány s ohledem na angloamerické publikum.

14. kap. Styl a stylistika (244–261) zdůrazňuje důležitost obecné jazykovědy a stylistiky pro bádání o literatuře, nastiňuje jejich vzájemný vztah: „Stylistická analýza je pro zkoumání literatury zřejmě nejužitečnější tehdy, když dokáže stanovit určitý jednotící princip, určitý obecný estetický účel prostupující celým dílem“ (256).

15. kap. Obraz, metafora, symbol, mýtus (262–300) se týká použití a literárněhistorického a literárněkritického výzkumu obrazných prostředků; ústí v otázku výstavby celistvého básnického „světa“, básnického „mýtu“.

16. kap. Povaha a způsoby narativní prózy (301–321) vychází — zřejmě i pod tlakem anglického termínu pro prózu *fiction* — z položení gnozeologické otázky po vztahu literatury jako fikce ke skutečnosti. „Věrnost životu“, „realnost“ díla nespočívá v prosté dokumentárnosti složek, je otázkou celistvého vztahu „světa díla“ a „světa empirického“ (303–305). Wellek a Warren hovoří o dvou liniích narativní prózy (v anglické tradici dáno již konkurencí termínů *romance* a *novel* pro označení románu), a to linii narace nefiktivní (dopis, deník, biografie, kronika apod.) a příznakově fiktivní (v níž je otázka pravděpodobnosti podřizována „vyšší skutečnosti“, 307). V analýze narativní prózy se odlišuje: 1) narativní struktura (motivace, kontrast syžetu a fábuly v ruské

formální škole, 311); 2) charakteristika postav (310–314); 3) prostředí (314–316). Autoři stavějí proti sobě vyprávění v 1. osobě (*ich-forma*) a tradiční vyprávění v osobě třetí (*er-forma*), tedy vyprávění „romantickoironické“, akcentující roli vypravěče, proti vyprávění „objektivnímu“.

V 17. kap. Literární žánry (322–339) autoři proti Croceovu „nominalistickému“ popření žánru jako reálného faktu předkládají ve stopách Harryho Levina jiné pojetí: literární druh je pro ně „institucí“ (322). Výklad následně rekapituluje pokusy vymezit základní literární druhy (epiku, lyriku a drama) např. na základě vztahu k subjektu tvůrce (teorie, že v lyrice básník mluví za sebe, v dramatu se skrývá za jinými postavami, epika je pak útvarem smíšeným) nebo na základě vztahu ke kategorii času či ke gramatické kategorii osoby (Eneas Sweetland Dallas: drama — 2. osoba přítomného času, epika — 3. osoba minulého času, lyrika — 1. osoba budoucího času; John Erskine: drama — minulost, epika — budoucnost; → Roman Jakobson: lyrika — 1. osoba singuláru přítomného času, epika — 3. osoba minulého apod.). Wellek a Warren tendenci svádět složitost specifiky literárního druhu k jednotkám tak elementárním jednoznačně odmítají (326). Potíže vymezení hlavních literárních druhů jsou dány tím, že drama je jevem jiné úrovně, je sice podle autorů „smíšeným uměním, bezpochyby hlavně literárním, ale jde v něm také o „představení““ (326). Autoři si pak kladou otázku operativnosti jistých základních stavebních elementů, typů podání, jako jsou např. vyprávění, dialog, píseň apod., která by dovolila problematičnost vymezení základních druhů překlenout. Jejich koncepcí žánru pak „podtrhuje stránku formální“, „literární tvary“ před rysy tematickými (333).

18. kap. Hodnocení (340–360) klade požadavek založit hodnocení literárního díla na kvalitách vycházejících z jeho podstaty (341). Kusý přehled axiologické problematiky literatury a jejího řešení se zastavuje u konceptu tzv. ozvláštnění v ruském formalismu, který kritérium hodnoty viděl v prosté „novosti“, což autoři považují za krajní relativismus v postoji vůči hodnotám (347). Tyto názory doplňuje strukturalistické stanovisko Jana Mukařovského. Dále se Wellek a Warren soustřeďují na problém existence děl složitě organizovaných, a tudíž „mnohohodnotových“, otevírajících se stále z „nových a nových“ stránek. Zájem o řešení otázky hodnoty, především v poměru k hodnotám životním, vede autory spíše k formulování problémů než k jednoznačné definici. V závěru si kladou otázku místa existence hodnot (v díle?, ve vnímateli?, v jejich vzájemném vztahu?, 357) a konstatují, že „hodnoty existují v literárních strukturách potenciálně: jsou uvědomovány, skutečně hodnoceny pouze tehdy, když o nich kontemplují čtenáři splňující nezbytné podmínky“ (358).

Závěrečná, 19. kap. Literární historie (361–386) se dotýká problémů obecně spjatých se stejnojmennou disciplínou. Autoři polemizují s postoji, které zpochybňují smysluplnost či vůbec možnost skutečné historie literatury (zatímco např. William Patton Ker nebo Thomas Stearns Eliot viděli v literatuře soubor či spíše „jednorázový systém textů“, popírali tedy, že by literatura mohla mít dějiny, Wellek s Warrenem chápou literaturu jako celek, jako systém neustále se proměňující, tedy již v tomto smyslu vývojový, 366). Značnou pozornost věnují kategorii vývoje; oproti ruským formalistům chápou literární vývoj mnohem širěji a historický proces vztahují k proměnám hodnot a norem. Všimají si i otázek speciálních, např. periodizace podle generací (383), a zvažují možnost historie skupin národních literatur, které by nazíraly svůj předmět jako umění (385–386).

Teorie literatury Reného Wellka a Austina Warrena patří k nejznámějším literárněteoretickým příručkám 20. století. Autoři (zvl. Wellek) do knihy zařadili některé své již dříve publikované studie z let 1936–1946, její jádro bylo tedy již v době prvního vydání (1949) časem a kritikou relativně prověřené. Díky své přehledové a syntetizující podobě, především však díky jasnému výkladu hlavních témat a otázek vědeckého přístupu k literatuře, se stala jednou z nejoblíbenějších a mezinárodně nejvydávanějších publikací v oboru. Její pozoruhodný úspěch byl výsledkem spolupráce obou autorů, jakkoli zde Wellkovi přísluší rozhodující iniciativa a autorský podíl (při společné redakci Warren autorsky odpovídal pouze za kap. 3, 8, 15–18).

Práce byla původně psána pro americké studenty literární vědy, kterým měla poskytnout základní informace o teorii literatury a metodách zkoumání literatury. Byla pokusem předložit celistvou koncepci literárního díla a jeho výzkumu a nástin teorie literatury jako zvláštní disciplíny se specifickými úkoly. Už vlastním názvem — pociťovaným tehdy jako neologismus, neboť pojmu teorie literatury (*theory of literature*) konkuroval všezahrnující a vnitřně nediferencovaný termín kritika (*criticism*) či méně užívaný termín věda o literatuře (*study of literature, literary scholarship*) — vystupovala práce z kontextu dobové americké a vůbec anglosaské literárněvědné tradice. Hlásila se spíše (demonstrativně již v Předmluvě k prvnímu vydání, 5–8) k dávné tradici poetik a rétorických příruček či k novějším syntetickým dílům Oskara Walzela, Jürgena Petersena či Borise Tomaševského. Už v tomto smyslu představovala ve 40. letech ve Spojených státech jistý projev tlaku „evropského myšlení“. Některými svými názory nicméně vstoupila do diskusí, jež provázely snahy angloamerické nové kritiky, jednostranně zaměřené k vnitřní výstavbě

díla. Právě shoda některých východisek tohoto hnutí s východisky *Teorie literatury* (např. v pojetí textu či struktury díla jako předmětu zkoumání) zapříčinila, že práce začala být brzy vnímána jako badatelský program, jako neoficiální teoretický manifest tzv. nové kritiky.

Teorie literatury byla autory i čtenáři chápána jako syntetická ještě v jiném smyslu, jako pokus spojit na americké půdě literární vědu anglosaskou s německou, francouzskou a (což bylo především novinkou) slovanskou. Informaci o slovanské oblasti, především ruské, české a polské, zprostředkoval René Wellek, absolvent Karlovy univerzity a tamější docent anglistiky. Podílel se na činnosti Pražského lingvistického kroužku a byl dobře obeznámen také s metodologií ruské formální školy a v té době hodně diskutovaným Ingardenovým stratifikačním modelem literárního díla. Od počátku svého amerického exilu (1939) patřil spolu s Jakobsonem mezi nejvýznamnější propagátory a interprety vědeckých podnětů ruského formalismu a českého strukturalismu v zahraničí. I když nebyl nekritickým stoupencem těchto literárněvědných koncepcí, významně přispěl (mj. i v *Teorii literatury*) k jejich zhodnocení a do jisté míry i popularizaci.

Kniha je nicméně syntézou neúplnou. Především nepokryla celou problematiku oboru (např. zcela mimo pozornost zůstalo drama apod.), systematický výklad často ustupuje letmé informaci, jindy vyznačuje spíše jen základní obrysy problému. Průhledy do rozličných metod interpretace literárního díla tu nepodtrhují potřebu plurality přístupů k literatuře, spíše naopak: ostře je proti sobě postaven vnější přístup k literatuře (*extrinsic*) a přístup vnitřní (*intrinsic*). Argumentace obou autorů sice poukázala na nebezpečí krátkých spojení při jednostranné vnější interpretaci díla jako životopisného, psychologického, historického či filozofického dokumentu, problematika vazeb díla ke společenské realitě však zůstala nerozpracována. Nástin typologie literárních metod posloužil spíše jako pozadí pro manifestaci metod vnitřních (soustředěných k analýze struktury díla) coby metod literatury jedině adekvátních. Tomu byl do určité míry přizpůsoben i výklad dosavadní tradice literárněvědného bádání (diltheyovská estetika, *Geistesgeschichte* či pozitivismus tu vystupují jen jako předmět programově orientované kritiky, bez řádného historického zhodnocení).

Snaha dát v rámci zvoleného systému (a jistě i v návaznosti na instruktivní záměr práce) zřetelné a obecně aplikovatelné odpovědi vedla jednak k vyloučení nebo zjednodušujícímu podání některých filozofických a estetických otázek, jednak k vynětí literatury i nauky o ní z historického času a prostoru. Z těchto předpokladů vzešla i zužující představa hlavního předmětu literární vědy,

tj. literárního díla pojímaného jako v podstatě uzavřené, vůči reálnému historickému dění autonomní struktury. Na jedné straně přinesla Wellkova a Warrenova *Teorie literatury* akademickému prostředí přehled dosavadního bádání a nástin nového programu (v tom také zůstává dodnes cenná), na druhé straně představovala se svou metodologickou zaujatostí pokus o zobecnění postulátů nové kritiky a některých dalších dobových trendů literární teorie. Pro řadu pokračovatelů byla inspirativní především z důvodů: 1) originálního pojetí teorie literatury, opírající se o principy nové kritiky, ruského formalismu, českého strukturalismu a Ingardenovy fenomenologické koncepce literárního díla; 2) tematického, resp. na klíčové problémy studia literatury zaměřeného způsobu výkladu látky; a 3) celkového uspořádání knihy — to se později stalo vzorem pro řadu dalších literárněteoretických příruček.

Základní teze Wellkovy a Warrenovy *Teorie literatury* jsou sice nyní vesměs již vývojem překonány, kniha přesto dodnes představuje důležitý doklad emancipace teorie literatury jako svébytné disciplíny i snahy o propojení různých tradic racionálně kritického myšlení o literatuře. V pozici respektované syntézy a funkce nadnárodně rozšířeného úvodu do studia literatury vystřídal Wellkovu a Warrenovu práci až → Cullerův *Krátký úvod do literární teorie* (1997).

Vydání

Theory of Literature, London 1949, 1953, 1954, 1955, 1963, 1966, 1968, 1985, 1993; New York 1949, 1956, 1962, 1968, 1970, 1977; Harmondsworth 1963, 1966, 1970, 1973, 1976, 1980, 1982, 1993; Ringwood 1968; San Diego 1970, 1984. *Teoría literaria*, Madrid 1953, 1959, 1962, 1966, 1969, 1974, 1979, 1981, 1985, 1993, 2004, 2009. Japonské vyd., Tokio 1954, 1967. *Teoria della letteratura*, Bologna 1956, 1965, 1971, 1973, 1979, 1981, 1984, 1987, 1989, 1993, 1999, 2002. Korejské vyd., Soul 1959, 2000. *Litteraturteori*, København 1959, 1964, 1967. *Theorie der Literatur*, Bad Homburg 1959; Frankfurt/M. — Berlin 1963, 1969, 1971, 1972, 1985; Weinheim 1995. *Teorija književnosti*, Beograd 1965, 1974. *Theoria logotechnias*, Athina 1965, 1980. Hebrejské vyd., Jeruzalém 1967. *Litteraturteori*, Stockholm 1967. *Teoria literaturii*, București 1967. *Kirjallisuus ja sen teoria*, Helsinki 1969. *Teoria da literatura*, Lisboa 1969, 1970, 1971, 1976. *Litteraturteori*, Oslo 1970. *Teoria literatury*, Warszawa 1970, 1974, 1976. *La Théorie littéraire*, Paris 1971, 1979, 1989, 1997. *Az irodalom elmélete*, Budapest 1972, 2002. *Theorie der literatuur*, Amsterdam 1974. Arabské vyd., Alžír 1972. Hindí, Iláhábád 1976. Čínské vyd., Tchajwan 1976; Peking 1985;

Tchaj-pej 1991; Nanking 2005. *Těorija litěraturny*, Moskva 1978. *Edebiyat biliminin temelleri*, Ankara 1983; Izmir 2005. Malajské vyd., Kuala Lumpur 1988. Indonéské vyd., Jakarta 1990, 1993, 1995. **Teorie literatury, Olomouc 1996** (z tohoto vyd. citováno). Arménské vyd., Jerevan 2008.

Literatura

H. Hatzfeld, recenze, *Comparative Literature* 1949, č. 3, s. 277 až 281. T. Spencer, recenze, *Modern Language Review* 1949, č. 4, s. 555–557. W. K. Wimsatt, Jr., A Charter for Literary Studies, *Yale Review* 1949, č. 1, s. 180–182. E. G. Ballard, recenze, *Journal of Philosophy* 1951, č. 4, s. 108–110. M. Wehrli, *Allgemeine Literaturwissenschaft*, Bern 1951 (sloven. 1965). M. Váross, Wellek-Warrenova Teória literatury, *Slovenská literatúra* 1956, s. 479n. A. Scaglione, recenze, *Romance Philology* 1957, č. 11, s. 400–408. H. E. Holthusen, System und Geschichte der kritischen Intelligenz. R. Welleks Beiträge zur Literaturwissenschaft, in: *týž, Kritisches Verstehen. Neue Aufsätze zur Literatur*, München 1961, s. 197–215. M. Červenka, René Wellek o české literatuře, *Literární noviny* 1964, č. 33, s. 9. R. Ingarden, Werten, Normen und Strukturen nach R. Wellek, *Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte* 1966, č. 1, s. 43–55. P. Demetz et al. (eds.), *The Disciplines of Criticism. Essays in Literary Theory, Interpretation, and History. Essays in Honor of R. Wellek on His 65th Birthday*, New Haven – London 1968. M. Zurowski, doslov k pol. vyd. 1970. M. Simon – H. Gross (eds.), *Teacher and Critic. Essays by and about A. Warren*, Los Angeles 1976. T. G. Winner – J. P. Kasik, René Wellek's Contribution to American Literary Scholarship, *Forum* 1977, s. 21–31. A. Anikst, doslov k rus. vyd. 1978. L. Fietz, René Wellek's Literaturtheorie und der Prager Strukturalismus, in: R. Ahrens – E. Wolff (eds.), *Englische und amerikanische Literaturtheorie 1–2*, Heidelberg 1978–1979, s. 500–523. M. Bucco, *René Wellek*, Boston 1981. L. Matějka, Pražský lingvistický kroužek a jeho soudci, *Studie* 1982, č. 82, s. 343–356. J. P. Strelka (ed.), *Literary Theory and Criticism. Festschrift Presented to René Wellek in Honor of His Eightieth Birthday 1. Theory. 2. Criticism*, Bern et al. 1984. C. J. van Rees, *Theory of Literature Viewed as a Conception of Literature. On the Premises Underlying Wellek and Warren's Handbook, Poetics* 1984, č. 6, s. 501–533. S. Lawall, René Wellek and Modern Literary Criticism, *Comparative Literature* 1988, č. 1, s. 3–28. I. Pospíšil – M. Zelenka, *René Wellek a meziválečné Československo. Ke kořenům strukturální estetiky*, Brno 1996. Z. Stříbrný,

doslov k č. vyd. 1996. A. Haman, Klasické dílo literární teorie, *Literární noviny* 1997, č. 36, s. 7. V. Papoušek, Dech volnosti. Wellkova a Warrenova Teorie literatury, *Tvar* 1997, č. 12, s. 20. S. Pokrivčáková, Nielen pietne vydanie, *Romboid* 1997, č. 5–6, s. 126–128. Z. Vašíček, Metody a pravidlo, *Kritická příloha Revolver Revue* 1998, č. 10, s. 46–51. D. Herman, Histories of Narrative Theory (I): A Genealogy of Early Developments, in: J. Phelan – P. J. Rabinowitz (eds.), *A Companion to Narrative Theory*, Oxford – Malden 2005, s. 19–35. V. Papoušek, Wellkovo hledání principů a zákonitostí literární vědy, in: R. Wellek, *Koncepty literární vědy*, Jinočany 2005, s. 206–213.

Austin Warren (1899–1986)

Americký literární vědec blízký kruhům tzv. nové kritiky. Po absolvování univerzitních studií latiny a anglického jazyka a literatury (mj. na Harvardu a v Princetonu) začal vyučovat na univerzitě v Bostonu. Od r. 1939 působil na University of Iowa, kde se také seznámil s Reném Wellkem, s nímž později sepsal *Teorii literatury* (1949). V letech 1948–1968 vyučoval na University of Michigan, jako hostující profesor působil později na řadě dalších amerických univerzit. Ve své badatelské činnosti se zaměřoval na detailní reflexi „duchovního kosmu“ spisovatelů, je autorem několika tradičněji koncipovaných osobnostních monografií. Redigoval *New England Quarterly*, *American Literature*, *Comparative Literature*. Další díla: *Alexander Pope as Critic and Humanist* (1929), *The Elder Henry James* (1934), *Richard Crashaw. A Study in Baroque Sensibility* (1939), *Rage for Order. Essays in Criticism* (1948), *New England Saints* (1956), *The New England Conscience* (1966), *Connections* (1970), *Becoming What One Is* (1995).

René Wellek (1903–1995)

Americký literární teoretik, historik a komparatista českého původu, který významně ovlivnil směřování a podobu zkoumání literatury zejm. ve Spojených státech. V době svého studia anglistiky a germanistiky na Karlově univerzitě v Praze (mj. u Viléma Mathesia, Otokara Fischera, Václava Tilleho aj.) se seznámil s formalistickými a strukturalistickými teoriemi rozvíjenými v rámci Pražského lingvistického kroužku, do jehož činnosti se také krátce zapojil. Pod vlivem těchto koncepcí, ale také názorů Ingardenových a zásad nové kritiky si vytvořil vlastní přístup k literatuře a literárněvědnému výzkumu, který prosazoval celý život. Po absolvování doktorského studia rovněž v Praze (1926)

pobýval v letech 1927–1930 (nejprve studijně, později jako pedagog) ve Spojených státech. Do Prahy se vrátil v r. 1930 a začal vyučovat na FF UK. Od r. 1935 již opět působil v zahraničí jako lektor bohemistiky na londýnské School of Slavonic Studies. R. 1939 odešel do exilu do Spojených států, ze kterého se již nevrátil. Nejprve pracoval na University of Iowa (1939–1941), později natrvalo zakotvil jako profesor anglistiky, slavistiky a komparativní literatury na Yale University. Jako hostující profesor přednášel na mnoha univerzitách po celém světě. Je spoluautorem několika kolektivních publikací. V Čechách bylo jeho celosvětově respektované vědecké dílo v r. 1995 oceněno Řádem T. G. Masaryka I. třídy, překlad *Teorie literatury* vyšel až téměř 50 let po prvním vydání knihy. Další díla: *Immanuel Kant in England* (1931), *The Concept of Realism in Literary Scholarship* (1961), *Concepts of Criticism* (1963), *Essays on Czech Literature* (1963), *Confrontations. Studies in the Intellectual and Literary Relations Between Germany, England and the United States during the Nineteenth Century* (1965), *The Rise of English Literary History* (1966), *The Literary Theory and Aesthetics of the Prague School* (1969), *Discriminations. Further Concepts of Criticism* (1970), *Four Critics. Croce, Valéry, Lukács, and Ingarden* (1981), *The Attack on Literature and Other Essays* (1982), *A History of Modern Criticism 1750–1950, 1–8* (1955–1992).

České překlady

Stati: Italská kritika, Německá kritika a Krize srovnávací literatury, in: J. Levý (ed.), *Západní literární věda a estetika*, Praha 1966, s. 242–246, 247–255, 323–331; T. G. Masaryk o smyslu českých dějin, in: *Úvahy o českých dějinách*, Praha 1988, *Koncepty literární vědy* (2005). Slovensky též: Stati: Podstata a spoločnosť epického rozprávania (Wellek – Warren), *Romboid* 1967, č. 3, s. 51–62.

/mc – os/